

СИМВОЛІКА АРТЕФАКТІВ ТРИПІЛЬСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

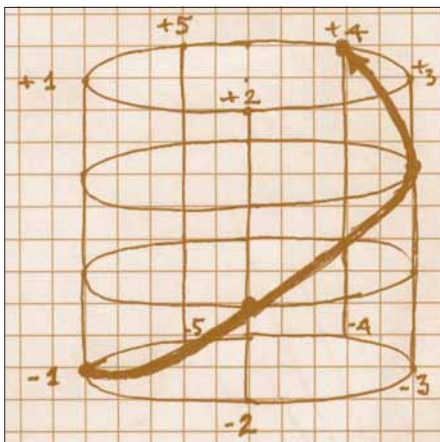
В цій частині розділу, присвяченого духовній культурі трипільців, зібрано чотири етюди з приводу символіки деяких унікальних артефактів, зібраних в колекції «ПЛАТАР».

Вони свідчать про надзвичайну глибину світогляду їх творців, невичерпність цієї теми для досліджень, а

також можливість несподіваних, на перший погляд, співставлень та відкриттів на цій ниві.

ОРНАМЕНТ «ВСЕВИДЯЧЕ ОКО»

Умовна назва орнаменту трипільської кераміки, що нагадує око з райдужною оболонкою та зіницею¹.

Райдужна оболонка утворена півмісяцями початкової і кінцевої фази, причому місяць, що зростає, — знаходиться праворуч від свого дзеркального «помираючого» двійника в

наступному «оці». Посередні, між кожною парою очей, знаходиться коло, яке символізує повний місяць.

З цього випливає логічне припущення, що прочитання усього орнаменту разом із трипільською календарною піктографією слід здійснювати зліва направо. Однак такій інтерпретації орнаменту «всевидяче око» суперечить аналогічний мотив, записаний в контурі трипільських біноклеподібних посудин (див. схему), які утворені з'єднаними гіперболоїдами. Якщо припустити, що «внутрішнє ядро» посудини являє собою місячний цикл: місяць, що росте + повний місяць (перемичка з потовщенням) + старий місяць, то вочевидь помітно, що він розвивається справа наліво.

Таке прочитання може свідчити як про рівноцінність обох напрямів для трипільської знакової системи, так і про їх чітке близнюкове розділення, яке може кореспондува-

ти зі сходом і проходженням Місяця у протилежних секторах небосхилу. І якщо це так, то в орнаменті «всевидяче око», «зіниця» відповідає 1-й (з восьми прийнятих у європейській науці) невидимій фазі Місяця, тоді як у біноклеподібній посудині ця фаза припадає не на «зіницю» (простір між трубками), а на самі трубки посудини. У свою чергу «зіниця» (перемичка) «бінокля» відповідає повному місяцю, тобто діаметрально протилежній за магічною функцією 5-й фазі Місяця.

Можна припустити, що трипільський «бінокль» виконував роль барабана, найімовірніше, на ньому грали в пору триденної відсутності «померлого» місяця з шаманічною метою народження нового, озвучуючи ударами піктограму «зворотного всевидячого ока», яким і є «бінокль».

*Г. А. Хорошилов,
С. М. Платонов*

«АРГУС» – ЗЕРНОВИК З КОЛЕКЦІЇ «ПЛАТАР»

Форма типова². Інтерес становить орнамент «всевидяче око» (див.), складений з 20 «очей» (звіден назва), які утворюють 5 вертикальних стовпців по 4 «ока» у кожному. Між «очима» на «пуповинах» розташовуються кола, які, очевидно, символізують повний місяць. З нумерологічної точки зору цикл утворений не традиційним числом 12, а $5 \times 4 = 20$. Поки що це не має чіткого пояснення, але опосередковано число 5 може кореспондувати з системою 5 першоелементів і 10 «небесних пнів» (набір циклічних знаків),

а 20 нових місяців +20 старих +20 повних місяців (насправді на посудині їх 13 за схемою 5 каналів: $3+2+3+2+3$, що належить ще точно осмислити за наявними припущеннями), які дають загальне число 60, можуть мати зв'язок з 60-річним циклом більш пізнього китайського календаря.

Клемоподібний принцип замикання неба і землі, який іде від «трипільної» схеми³, розвивається по спіралі знизу вгору, зліва направо (див. креслення). Починаючи з першої точки першого стовпчика, «очі» пос-

¹ Див. фото «Аргус» — трипільська посудина з колекції «ПЛАТАР».

² Біконічна посудина-зерновик, прикрашена монохромним розписом, може бути датована IV тис. до н.е (прим.ред).

³ Див. «Трипіль», «три-пільна» схема світобудови.

тупово зміщуються праворуч і вгору, закінчуючи свій шлях у крайній верхній точці останнього стовпчика. Таке п'ятикратне й спрямоване повторення дозволяє припустити в структурі орнаменту спіральне крес-

лення «календарної індукційної катушки» і своєрідної «реактивної тяги», котра магічно штовхає посудину-космос.

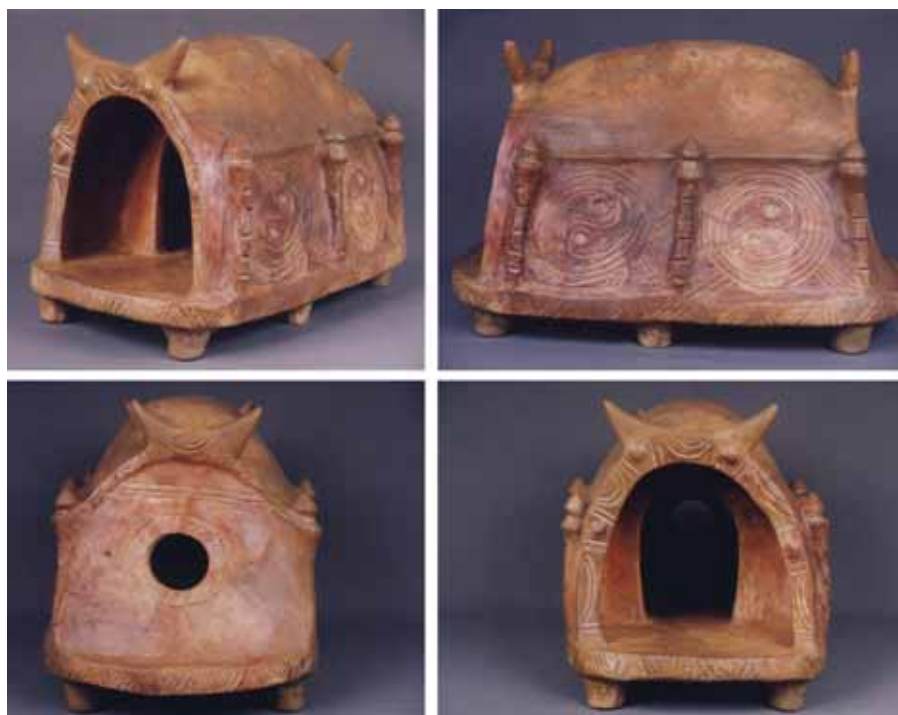
Г. А. Хорошилов,
С. М. Платонов

ТРИПІЛЬСЬКИЙ «КИТАЙСЬКИЙ» БУДИНОЧОК З КОЛЕКЦІЇ «ПЛАТАР»

Керамічні будиночки — типові об'єкти трипільської культури. Вони різноманітні за розмірами, вагою, кількістю та формою комплектуючих елементів, але їх можна впізнати одразу через єдину іконографічну структуру, що складається з овалного даху, прямокутного корпусу, ніжок-свай, стійок, нартекса, цели, круглих отворів у стінах тощо. При всій типовості згаданого трипільського об'єкта⁴ з колекції «ПЛАТАР» у його орнаменті є невелика ексклюзивна деталь — розвинутий спірально-символічний мотив орнаменту, який містить у собі базовий набір одиниць давньокитайського культурного коду. Враховуючи датування предмета досліджень, що об'єктивно давніший китайської кераміки Яншао-Мацзяо (Мачан, Баньшань)⁵, даний «китайський» мотив, на наш погляд, заслуговує уваги не тільки вузького кола археологів-трипільознавців та китаєзнавців, але й широкої світової громадськості⁶.

Відсутність автохтонної метамови для опису трипільської пам'ятки не дозволяє просунутись далі найбільш

загальних уявлень. Але якби наш будиночок був знайдений не в ареалі Великого степу, а де-небудь на

⁴ Наведені нижче паспортні дані (за М. Відейком) з колекції «ПЛАТАР» демонструють, наскільки продуктивними можуть бути спільні дії трипільознавців та китаєзнавців щодо трипільського матеріалу: «1а. Модель храму. Кераміка, ручне ліплення, тонування, контррельєфна орнаментика, інкрустація білою пастою. Висота 28,5 см; платформа 26×42 см. 4200–4000 до Р. Х. Модель умовно зображує прямокутну в плані споруду. Склеєна з фрагментів, втрачені частини поновлені гіпсом, тоновані, орнамент реконструйований. Споруда поставлена на невисоку платформу, яка спирається на шість ніжок. Дах куполоподібний, на торцях фронтона увінчані горизонтальними зображеннями півмісяців, що нагадують роги бика. Поверхня моделі була пофарбована в червоний колір. Орнамент нанесений карбованими лініями заповненими білою пастою. Вхід до споруди оформлений високою аркою, прикрашеною карбованими зображеннями п'яти символічних півмісяців, кожний з яких складений з двох дуг. Вони розташовані симетрично: по два ліворуч та праворуч від входу і одна — зверху в замку. Крім того, на арці, в інтервалах між півмісяцями, розташовані чотири невеликих сферичних наліпи. Стіни будівлі виведені з рівня платформи. На кожній із стін горельєфом зображено по три пілястри з конічними наверхшлями, підкресленими виямкою. На нижній частині конуса знаходяться насічки у вигляді точок (по 10 на кожному конусі, всього 60 — Г. Х.). На пілястрах — по 3 горизонтальних насічки в трьох рівнях. У проміжках між стовпами контррельєфом відтворені парні стилізовані зображення змій (це — про знаки тай-цзи — Г. Х.). У торцевій стіні, протилежній до входу, прорізане кругле вікно, оточене прокресленим колом з трикутними (не трикутними, а триполосними — Г. Х.) орнаментальними композиціями. Стилістика виготовлення й оформлення моделі вказує на те, що її могли виготовити в одному з поселень трипільської культури етапу VII в межиріччя Південного Бугу та Дніпра (володимирівська група пам'яток). Саме тут знайдені грушоподібні посудини-зерновики з аналогічними стилізованими зображеннями змій, виконаними карбованими лініями з наступною інкрустацією білою пастою. Зазначимо, що така орнаментика відома в даному регіоні з етапу VI-II (пам'ятки східнотрипільської культури), тому не варто виключати й більш раннє датування моделі».

⁵ Оскільки в культурі Яншао-Мацзяо подібна знакова система ще не сформувалась, а її міфопоетичні передумови склались лише в період династії Чжоу (XI—III ст. до н.е.), наш будиночок, якби він був китайським артефактом, природно було би зарахувати до цього або ще більш пізнього періоду. Те, що за стилем виконання та особливостями орнаменту він віднесений до кінця V тисячоліття до н.е. (4200–4000 рр.), задає більше запитань, ніж дає відповідей на теренах генезису знакових систем.

⁶ З врахуванням калібрації дат С14 культури Яншао та трипільську можна вважати синхронними. Знакова система Яншао подібна до трипільської у багатьох подробицях, включно з мотивами, присутніми на трипільській моделі, про яку йде мова вище (прим. ред).

Льосовому плато в долині Хуанхе, то, з позицій сучасного китаєзнавства, її особливо нумерологічної герменевтики⁷, його описали і пояснювали б приблизно таким чином:

1. Наявність розвинутого знаку тай-цзи ту⁸, який чотири рази повторюється на зовнішній поверхні правої та лівої бічних стінок. У побудові знаку очевидний чіткий синусоїдальний фрагмент із симетрично вдавненими (сліди пальців) ямками контрагентів⁹. Від тай-цзи, по дотичній у напрямку неба і землі, центробіжно відокремлюються по п'ять паралельних хвилеподібних ліній, що може вказувати на розуміння тай-цзи як дипільного коливального контура¹⁰ і також на п'ять першоелементів системи усін. Можна припустити протилежне: що знак сформований їх обертальним зіткненням як відцентровий енергетичний клубок. Хоча ця «вихрова воронка-центрифуга» цілком може обертатися одночасно в обидва напрямки¹¹.

2. П'ятиразово повторений модуль, що утворює орнамент на підковоподібній арці входу¹² п'ять насічок

на вертикальних опорах¹³; п'ять контррельєфних борін, що формують контур знаку тай-цзи ту — з позицій класифікаційної моделі у-сін і загальної схеми сань-у — можуть свідчити про розвинену систему уявлень, зокрема про місячний календар неолітичних землеробів з десятирічним циклом тянь-ган (небесні пеньки — 10 знаків, отриманих проекцією 5 першоелементів у-сін в субстанції інь-ян).

3. Рогоподібний місяць, розташований горизонтально на передньому і задньому кінцях даху, може асоціюватися і з букранієм¹⁴, і з зображеннями рогатих людей-небожителів (небесні брати)¹⁵, а в сукупності з підковоподібною аркою порталу і центральним «цвяхом» — з ковальськими кліщами у їх міфологічній інтерпретації. Крім того, у спорідненому контурі повернутого рогами догори місяця та рогами вниз порталу можна побачити інцестне подружжя Фу-сі та Нюй-ва з переплетеними хвостами¹⁶.

4. Наявність чотирьох знаків тай-цзи ту на бічних стінках дозволяє

припустити четвертинну календарну модель, скажімо, чотирьох (2×2) тижнів місячного циклу з відповідними фазами від нового до нового місяця (два тижні зростання й два тижні зменшення), а можливо, й певний річний або навіть макроцикл астрального й аграрно-магічного змісту.

5. Підковоподібний аротний портал, в замку якого знаходиться місяць, нагадує траєкторію сходу і заходу світила на небосхилі (тотожно до єгипетських зображень богині неба Нут, яка спирається руками й ногами на землю, а по спині її пливе човен із світилом)¹⁷.

6. Шість опор (3×2), що відривають будиночок від поверхні землі¹⁸, та шість стійок-«мінаретів»¹⁹ можуть асоціюватися з гуа (дві триграми цянь, об'єднані будиночком в гексаграму Цянь²⁰).

7. Напівкруглий дах і прямокутна основа будиночка відсилають до кола — символа Неба й квадрата — символа Землі, а з ними — до циркуля й косинця все тієї ж інцестної подружньої пари першопредків Фу-сі

⁷ Одиниця представлена круглим солярним отвором; двійка — двома рогоподібними півмісяцями, дипіллям знаку тай-цзи, близнюковими опозиціями; трійка — потрійними насічками й тричасовістю верх+низ+середина = небо+земля+людина; четвірка — чотирма знаками тай-цзи-ту; п'ятірка — п'ятьма патернами на арці порталу; цифра шість — шістьма ніжками і шістьма стійками — «мінаретами»; сімка — опосередковано, як сукупність трійки та четвірки; вісімка — опосередковано, як 8 крапель-контрагентів в тай-цзи-ту; дев'ятка — дев'ять потрійних насічок навколо солярного отвору; десятка — опосередковано, хоча на кожній капітелі «мінарета», схоже, нараховується по десять заглиблень. Є також числа: 14 — реальна сума горизонтальних насічок на опорах-«мінаретах»; 15 — опосередковано, як похідне трійок і п'ятірок; 22 — кількість потрійних насічок (22×3=66 рисок) на півпериметрі основи.

⁸ Фундаментальна для класичної китайської культури категорія Великої Межі — Тай-цзи — вперше зустрічається в «Сіци-чжуані» («Коментар прив'язаних слів» до «Іцзін» — бл. IV ст. до н.е.). При цьому вважається: подібний до нашого графічний значок — монада, що складається із темного й світлого зародків (або «рибок»), поєднаних в колі та які символізують сили інь+ян і уособлюють тай-цзи, поширився лише з VII–VIII ст. н.е. під впливом буддійських мандал (див.: Кобзев А. І. Тай-цзи // Китайская философия: Энциклопедический словарь. — М.: Мысль, 1994. — С. 315), тобто на 5 тис. років пізніше нашого будиночка, що, зрозуміло, поки що не піддається будь-яким коментарям.

⁹ Мотив синусоїди без контрагентів постійно зустрічається в меандровій орнаментіці трипільської кераміки. Постійне також зображення потоку (східців у небо), що замикає її полярні гілки. Є також безперервні орнаменти з крапками контрагентів у періодах, але автономний, круглий значок тай-цзи, повторений чотири рази на автономних метопах і явно синтагмований стійками конструкції, зафіксований уперше.

¹⁰ Голыгина К. И. Великий предел // Китайская модель мира в литературе и культуре I–XIII вв. — М.: Восточная литература, 1995. — С. 254.

¹¹ Маємо на увазі концепцію роботи з «кіноварним полем» — даньтянь в енергетиці цигун.

¹² Графічно цей модуль нагадує єгипетську Нут — богиню Неба, яка вигнулася над землею подібно до веселки й спирається руками та ногами на її поверхню. Пиктографіка вже давно перейшла в лінійну й узагальнену ідеографічність.

¹³ На ближчій до входу і центральній — по 5, на задній — 4.

¹⁴ Те, що це не букраній (череп бика), а рифмуючий з ним мотив, може підтвердити наявність букранія, розташованого нижче півмісяця на порталі іншого будиночка з тієї ж колекції «ПЛАТАР».

¹⁵ Маємо на увазі персонажів палеовізиту, за І. С. Лисевичем.

¹⁶ Загалом тут можна згадати і клесидру, і пісочний годинник, і — ширше — хіазм подвійного конуса з усією проблематикою конічних перерізів.

¹⁷ Круглий отвір у задній стінці будиночка щодо параболи порталу може читатися як її фокус з наступними можливими виходами на теорію конічних перерізів Аполлонія Перзького (бл. 260–170 рр. до н.е.), особливо якщо припустити, що рогоподібний місяць — це дзеркальна гілка гіперболи, що заглиблюється в «трансцендентне». Тут варто одразу зазначити, що будиночок виготовлений досить приблизно і швидше скульптурний, ніж чітко геометричний, тому наші припущення ніколи не зможуть бути обґрунтованими остаточно, однак і третій вид конічного перерізу — еліпсис також має місце в будиночку. Він виникає з урізаного конуса сонячного/місячного потоку, що проходить крізь отвір у задній стіні.

та Нюй-ва. Прямокутний дверний отвір з напівциркулярною аркою у глибині нартекса та круглий отвір у задній стіні будиночка, а також 4 кола тай-цзи ту у квадратних відсіках стіни (метопах) можуть розглядатися у тому ж розумінні.

8. Навколо круглого отвору у задній стіні розташовані 9 потрійних насічок ($3 \times 9 = 27$)²¹, що складають орнаментальний фриз. Якби насічок було не 9, а 8, можна було б говорити про вісім триграм-гуа на колі фан-вей.

9. Контур, отриманий арковим склепінням, рогоподібним місяцем і круглим отвором у задній стіні, має цілий ряд типологічних аналогій в ієрогліфіці чжуані та 540 старих ключів Шо-веня. Взяти, скажімо, ієрогліф тун — разом²², ключ 190 — столиця або ключ 420 — печера. При великому бажанні у цьому контурі можна також побачити ієрогліф шань-гора і, звичайно, його омограф — кнєворуський тризуб.

10. У цілому співвідношення нейвай (внутрішнє-зовнішнє) дозволяє бачити у нашому «китайському» будиночку мандалічну модель світобудови і в свою чергу припустити,

що просторова орієнтація під час його використання має бути регулярною у дусі класифікаційного кола фан-вей²³.

Функціональне призначення предмета невідоме. Незрозуміло також, чи є він моделлю реальної будівлі трипільського часу — храмом, кузнею/тиглем/горном, вуликом, житлом²⁴. Припущення щодо поховальної урни сумнівні, бо будиночки знаходилися не на території некрополя, а в межах житла або в ямах поруч з ними (за М. Відейком). Припущення про дарохранительницю, вітвар, житло душі, магично-гадальний предмет і т.п. більш вірогідні. Круглий отвір у задній стіні може інтерпретуватися як гномон²⁵, і через нього можливий вихід на значні солярні інтерпретації²⁶, в контексті яких чотири значки тай-цзи ту на бічних стінках можуть розумітися як чотири річні фази: зимова+літнє сонцестояння і весняно+осіннє рівнодення²⁷.

При цілковитій типологічній подібності трипільської культури з керамікою неолітичних протоки-тайців культур Яншао-Мацзяяо²⁸ до-сі вважалося, що наша та китайська

культури не перетиналися²⁹. Тому розглянутий китайський мотив пояснення через запозичення або генетику поки що не має. Порівняльний аналіз гончарного тіста і технології свідчить про те саме, що також не полегшує, а ускладнює прецедент.

Куди поверне далі дослідження загальну картину, поки що незрозуміло, але звична в компаративістці проблема Захід—Схід справедливо вимагає введення трьох відсутніх координат: схід+захід+північ+південь+ЦЕНТР, де центром виступає локалізоване Трипілля.

І хай там як, але розіграна нами вільним пензлем імпровізована «партія гри в бісер»³⁰ вже тепер ламає — не більше й не менше — усталені наукові уявлення про походження її генезис трипільської і протокитайської культур, в чому її убачаємо скромний пафос нашого повідомлення.

Г. А. Хорошилов

¹⁸ Прагматичний зміст цих свай не зовсім зрозумілий, оскільки трипільці майже не селились у низинах — городище, що має в плані концентричну овальну мандалу, розташоване, як правило, на плато, на юру. Тут не виключений звичайний захист від диких тварин і змій, але напрошується ритуально-геомантична, в дусі фен-шуй, інтерпретація про шість межових каменів ту, що заряджають каркас будинку енергією землі, або, навпаки, заземлюють енергію неба (небовідвід), або те й інше водночас, уворюючи протитечію полярних енергій.

¹⁹ Шоломоподібне навершя кожної з шести стійок — здогадно-керамічна посудина, що захищає торець стійки від опадів. Посередині кожного навершя знаходиться горизонтальний фриз, утворений 10 заглибленнями, що разом дорівнює числу 60. Однак задля справедливості зазначимо, що число 10 тут не може стверджуватись однозначно — заглиблення у глині робились вручну і від того читаються погано; до того ж можна припустити й «невидимі» на моделі решту отворів фриза — мінімум ще по 10, — які мали б бути на реальному навершші (за бажанням інтерпретатора ці невидимі отвори можуть відповідати 60 порожнім кліткам матриці 10×12 китайського календаря).

²⁰ Якщо в гексаграмі внутрішнє й зовнішнє співвідносяться як нижня і верхня триграми, тут цю роль можуть виконувати лівий і правий фасади. Шість ніжок можуть також читатися не як гексаграма Цянь, а як триграма Кунь, що складається з трьох перерваних рисок. Доречно також аналогія з ієрогліфом фей — заперечення, що складається з трьох лівих і трьох правих рисок, які сходять до оперення птаха.

²¹ Незважаючи на те що триграм не 8, а 9, все-таки з нумерологічної точки зору число 27 в системі сань-у — це стереометрія 8 триграм ба-гуа, що прочитані у двійковому коді 0&1 (за В. Спіріним) як координати куба (8 кубиків — гуа). Тобто це 27 вузлових крапок трьох ієрогліфів тьянь — поле (буквально «три+пілля» — дивись нашу статтю «Трипілля», «три-пілля» схема світобудови), що розташовані на трьох рівнях — небесному, земному й людському.

²² На зовнішній поверхні задньої стінки, над отвором, розташована горизонтальна лінія, як в ієрогліфі тун.

²³ Природно припустити як орієнтир вісь північ-південь в полудень літнього сонцестояння. У цей момент сонце могло освітлювати вітвар, розташований в інтер'єрі будиночка на тангажній осі круглого отвору. Чи міг в результаті цього акту будиночок ритуально вибухати — треба думати.

²⁴ У типових будиночках з колекції Національного історичного музею України та колекції ПЛАТАР відтворено інтер'єри з куполоподібною піччю, горщиками, вітварем-вогнищем біля круглого отвору у задній стіні та іншим начинням.

²⁵ Серед романтичних версій призначення будиночка є інтерпретація його як камери-обскури і навіть протофотоапарата (А. Кисельова), а також «косм'ютера» (кістково-мозкового юстирувальника terra-рецепцій), аналогічного до храму Соломона (Ю. Швайдак).

²⁶ Це дуже нагадує будову вітвара сонця в замку Екстернштайн, де в консі зроблено аналогічний круглий отвір, а в центрі вітварного майданчика в апсиді піднімається невелика колона з капітеллю типу аналоя, куди падає сонячний промінь в день літнього сонцестояння.

«ТРИПІЛЬ», «ТРИ-ПІЛЬНА» СХЕМА СВІТОБУДОВИ

Топонім «Трипілля» з позицій позитивної науки випадковий в іменуванні трипільської цивілізації³¹. Однак тричасова вертикаль світобудови очевидна в трипільському матеріалі³², у зв'язку з чим доцільно розглянути її увести в обіг трипільознавства тричасову схему китайського ієрогліфа «поле», поширеного в усіх знакових наборах неоліту.

Графічно ієрогліф «поле» є композитним. До його складу входять дванадцять інших знаків парадигмального значення, утворених горизонталями, вертикалями та їх перетинами (креслення: одиниця, двійка, трійка, робота, вниз, вгору, небесні пеньки, межовий камінь, десятка, князь, огорожа, поле).

Так, «одиниця», єдине — позна-

чається горизонтальною лінією. «Двійка», дуальність — двома горизонталями, де верхня відповідає небу, а нижня — землі (подружня пара). «Трійка», тріада — позначається трьома горизонталями, де між небом і землею виникає поверх людини. Розвернувшись вертикально, ця середня лінія стає клемою, що замикає протилежні полюси (Атлас, світове дерево, гора), і виникає ієрогліф гун — «робота». Вертикаль, що йде від небесного рівня вниз, — дає знак «уніз». Симетрично вертикаль, що йде від земного рівня угору, утворює знак «вгору». Схожа побудова утворює знак еманції неба («небесні пеньки» — 10-річний набір циклічних знаків), утворений горизонталями неба і людини, прошитий

вертикаллю вниз. Симетричний йому знак «ґрунт» (або межовий камінь-вівтар) утворений рівнем землі й людини, прошитий вертикаллю в зворотному напрямі. Хрест, що виникає посередині, означає число «10».

Усі три поверхи, замкнені вертикаллю, утворюють ієрогліф «князь» (правитель). Нарешті вся побудова, обведена по контуру знаком «огорожа», дає ієрогліф «поле». Додання третього виміру перетворює конструкцію на куб або «трипіль» («трепіль»), продуктивний не тільки для аналізу керамічного посуду, але і й усіх інших просторових побудов каркасної світобудови³³.

Г. А. Хорошилов

²⁷ Дозволимо собі таку довільну інтерпретацію будиночка як певної «астральної коліснички душі». Тричасовість форми: овальний купол зверху, стійко-балочна (хрест-переріз) конструкція в середньому ярусі та прямокутна платформа з шістьма ніжками внизу становлять архітектурний конструктив тріади небо+людина+земля. Навпаки, чотири значки тай-цзи по боках не належать до конструктиву і являють собою орнаментальні магічно-енергетичні генератори — «колеса» коліснички, для якої конструктив виступає у значенні своєрідного ангара. Припустимо, в першій фазі жрець або душа входять в таке собі приміщення перед дверима — нартекс і потрапляють в енергетичний центр взаємодії першої пари «коліс» (у сучасному автомобілі в цьому місці напівосі заднього моста сходяться в редуктор), отримуючи перший зовнішній — вай заряд. У другій фазі той, хто йде крізь арочний прохід, переходить в целлу, де з'являється перед точкою взаємодії другої пари «коліс» і отримує другий внутрішній — ней заряд. Ця точка появи збігається з локалізацією вівтаря і, відповідно, місцем візника в колісничці. У третій фазі на цей вівтар-передок крізь «п'яте колесо» (солярний отвір у задній стіні) у визначений час (літне сонцестояння, повний місяць) падає конус світла (сонячне дишло-дихання), яким або дивлячись у який, кермуючий візник полишає будиночок або спрямовує колісничку в напрямку світила. Якщо рогоподібний місяць — букраній на гребені даху дозволяє вийти на образ Бика-бугая-тараса, то наша «астральна колісничка», розташована усередині цього бика-ангара (землероб+тваринник+тяглова сила = основа сільського господарства; зодіакальний Телець), і кермуючий нею візник — цілком придатна для дальшої критики робоча гіпотеза культурної парадигми трипільців.

До речі, чотири колеса нашого «воза» викликають невідступну асоціацію з чотирма отворами трипільських біноклеподібних посудин (парних гіперболоїдів — див. нашу статтю «Всевидаче око» — орнамент), що в свою чергу розширює критерії інтерпретації цих предметів. Самі ж «біноклі», окрім різноманітних тлумачень (посудини родючості, каркаси барабанів і т. п.), безумовно, вимагають хронологічного, типологічного, функціонального й символіко-космогонічного зіставлення з китайськими двобічними кубками гу, так як їх розглядає В. С. Спірін. Продуктивним тут є контур посудини, що асоціюється з фазами місяця. Просвіт між гіперболоїдами — календарний місяць; права стінка лівого гіперболоїда — молодий місяць, ліва стінка правого гіперболоїда — старий місяць; центр перемички — повний місяць. Самі ж гіперболоїди — посудини збігаються з фазами без видимого місяця, коли вони, імовірно, застосовувалися (у випадку з барабанами виникає шаманістична модель, коли барабан спрямовує в небо сакральний текст — прохання про новий місяць).

²⁸ Вірогідно, автор в даному разі мав на увазі неолітичне населення території Китаю. — прим. ред.

²⁹ В своїй праці 1908 р. К. В. Болсуновський доводив, що символіка знаків та декору трипільської кераміки знаходить аналогії в китайській ієрогліфіці. І. Г. Андерсен, який у 20-ті рр проводив розкопки культури Яншао в Китаї. вважав, що остання виникла під впливом трипільської та інших культур мальованої кераміки, які прийшли із Заходу. Пізніше було доведено місцеве та незалежне походження культури Яншао. (прим. ред.).

³⁰ Перша партія щорічної гри, розіграна героєм роману Г. Гессе «Гра в бісер» Йозефом Кнехтом під час його вступу на посаду магістра, мала назву «китайський будиночок». Важко втриматися від усмішки при зіставленні події, що виникла на кінчику пера письменника, захопленням автора цих рядків прочитаним у юності з реальним трипільським «китайським» будиночком колекції «ПЛАТАР» і цим текстом, що замикає доленосне коло на кінчику нашого пера.

³¹ Див. ХВОЙКА В. В.

³² Див. вище нашу статтю «Трипільський «китайський» будиночок з колекції «ПЛАТАР».

³³ Див. вище: «Орнамент «Всевидаче око»; «Трипільський «китайський» будиночок з колекції «ПЛАТАР»; «Аргус» — зерновик з колекції «ПЛАТАР».